

механизмите на назоваване, музикантското знание за родове и школи, комуникацията между музикантите, договарянето на тарифи и дори антропонимията (в Гоце Делчев е запазена традицията фамилните имена да отразяват родовия занаят – заедно с Тюмбелекчиеви и Сарачеви например, има фамилия Зурнаджиеви).

Сред публиката широкоизползваното название на свирачите (зурнаджийско-тъпанджийската формация) е “зурнаджий”, по-рядко *тъпаните*. Сред музикантите се среща самоназоваването *свиркари* и *мехтери* и тази разлика в екзо- и ендонимацията не е случайна. В нея може да се разчете самосъзнание за професионализъм – суфиксът “ар” в българския език указва професия, а *мехтер* в Средноазиатската и Османска традиции е название на професионален музикант.

Зурнаджиите имат самочувствието на избрани музиканти, въпреки че нямат съзнанието за божественост на техния инструмент: “Аллах не е направил зурната за хората. Аллах свири само на гръмотевици. Слушах от дедо ми, Аллах като е слезнал на земята и направил две мелодии... песна турска, и създал двоянката”. В разговорите се подчертава, че зурнаджийската музика е трудна и най-древна: “Преди години единствената музика, която е излезнала от векове, е зурната. После излизат другите инструменти” [АИФ, I № 100, с. 9-10]. Свирачите имат разбирането, че не всеки може да свири на зурна и не е лесно да се свири на зурна. Оттук – самочувствието на майстори и гордостта, че са представители на една или друга родова традиция или школа. Понятието *школа* при ромските музиканти се свързва със съществуване на различни почерци при интерпретацията на музиката, отнасяни обикновено към селища, в които са се появили, утвърдили и развили. Музикантите наричат с имената на селищата *школи*, *академии* и *консерватории* [Пейчева, 1999:90], но това са средища, в които по устен, най-често родов път се предават знания, учи се занаят, формира се стил. При зурнаджиите *школите* се свързват обикновено с трите големи центрове на свиркарската традиция в Югозападна България – Петрич/Кавракирово, Разлог и Гоце Делчев. Майсторът Д. К. от Кавракирово казва: “Музикалната академия за зурнаджийи е тука, в Кавракирово. Тези, които свирят по Разлог и нагоре са преселници от тука”. Неговият колега М. К. от Разлог твърди: “Най-големата музикалност на зурните произхожда от Разлог и от Петрич” [АИФ, I № 100, с. 13, 12].

Безспорно в йерархията на инструментите и инструменталните формации на традиционната музика в Югозападна България зурните и зурнаджийските групи са начело. Тази върхова позиция на най-силнозвучащия инструмент се потвърждава от заплащането и *парсата*. И в миналото, и днес зурнаджиите са професионални музиканти, на които се плаща за труда с пари, не с почерпка, благодарност или дар. Заплащането се договаря предварително, като групата получава *капаро* – част от договореното възнаграждение. След изпълняване на ангажимента, музикантите вземат останалата част от парите. Интервюирани музиканти твърдят, че през периода 50-те – 80-те години на XX век зурнаджиите са били сред най-скъпо платените музиканти в района. Известен майстор от Разлог в началото на 60-те сформирал модерен оркестър, в който свирел на кларинет, но скоро се върнал към зурната заради по-доброто заплащане – “щото сватбите вървяха на зурна – всички сватби” [М.К., с. 28]. Според гоцделчевски зурнаджийи плащането им само за един ден свирене надвишава многократно тогавашната месечна заплата.

През последните две години тарифата на свирач в тричленна зурнаджийска формация за свирене на сватби, *събори*, *банкети* и др. варира от 20 до 50 лева на